

WOLFSWINKEL, HONDSEIND, HOENDERBERG, KATTENHOOL.

Aan Dr J. Helzen

Wolven vormen een gevaar voor mens en dier. Vooral de boerderijen met hun vele huisdieren en de herders met hun schapen hadden er vroeger veel van te lijden. Uitdrukkelijk werd dan ook reeds in de „costumen” van het Jacht- en waranderecht van Brabant (1464) aan een herder toegestaan, dat „hy dien hont mach laeten loepen nae enen wolf sonder gecalengiert te syne” 1). Voorschriften voor het uitroeien van wolven werden ook al onder Karel de Grote uitgevaardigd 2) en dat deze jacht vrij is gebleven mogen we wel besluiten uit een placcaat van 1613, waarin van deze jacht wordt gezegd, „alsoo die van allen tyden toeghelaten is geweest”, behalve wanneer er een officiële wolvenjacht werd gehouden 3). Ook het recht, dat „vrou Janne, die hertoginne van Brabant, den poorters vanden Bosch gaf, dat sy mogen iagen mit honden en vangen alle Brabant dore hasen, conynen, vossen, wolven enz. wtgenomen in bossen of in warande, die sy ongemoot laeten moeten” (1370) 4), zullen we zeker, voorzover het de wolvenjacht betreft, slechts als bevestiging van aloude rechten moeten beschouwen. De hertogen zelf beoefenden somtijds deze wolvenjacht 5) en zij hielden o.a. te Kortenaeken bij Aarschot een depot voor wolvenjachttuig 6).

Om het uitroeien van de wolven te bevorderen werden vanouds premies uitgelooft. Zo vermeldt Welvaarts n.a.v. de wolvenplaag in de Kempen in 1611, dat de premies toen vanwege het grote aantal wolven werden verlaagd 7). De normale uitbetalingen geschieden volgens het boven genoemde placcaat van 1613 door hiervoor aangestelde kommiezen, die „jaerlyckx den Wolfstocht sullen doen” 8). Ook de jachtwet van 1814 gaf premies voor het doden van wolven 9).

1) J. P. W. A. SMIT, *Het Brabantsche Jachtrecht voor de regeering van Karel den Stouten*, Amsterdam (1911), Bijlagen, 79.

2) SMIT, 72.

3) *Placcaeten van Brabant*, II, Antwerpen 1648, 192.

4) C. R. HERMANS, *Verzameling van Kronyken... betrekkelijk 's-Hertogenbosch*, I, 's-Hertogenbosch 1848, 48.

5) A. L. GALESLOOT, *Recherches historiques sur la maison de chasse des ducs de Brabant*, Brussel 1854, 89—91. Cf. *Placc. v. Brab.*, II, 191 art. 50 (1631).

6) GALESLOOT, 91. SMIT, 73 (1421).

7) TH. IGN. WELVAARTS, *Geschiedenis der vrijheid Arendonk, Turnhout 1887*, 62.

8) *Placc. v. Brab.*, II, 192, art. 55. Cf. Smit, 73. J. H. DAM, *Het jachtbedrijf in Nederland en West-Europa*, Zutphen (1953), 64.

9) DAM, 423 (art. 46; cf. art. 44).

In Brabants Heem (1953) hebben we reeds enige gegevens verzameld over wolven te Oss (1597)¹⁰⁾, Etten (1692), Bergen op Zoom (1719, 1723; premie van 6 gld.)¹¹⁾, de Meierij (1738), Putte (1754), Woudrichem (1749), Lieshout (1758), Oisterwijk (te Oisterwijk, Haaren en vooral te Udenhout werden in de jaren 1729—1777 26 wolven gevangen of geschoten)¹²⁾, Heeswijk, Berlicum (1776), Opwetten¹³⁾, Vught (ca 1794)¹⁴⁾, Eindhoven (1814), het land van Cuyk (1687—1786; vele drijfjachten binnen de kring Maashees, Vierlingsbeek, Haps, Beers, Linden, Escharen, Wanroy; de premies waren ca 1730: 6 gld. voor een volwassen dier, 3 gld. voor een welp. Cuyk (1815)¹⁵⁾. Bij al deze jachten werden ongeveer 175 oude en jonge wolven gedood; alleen in het Land van Cuyk bijna 110. Het laatste bericht over wolven in Nederland dateert uit 1857¹⁶⁾. Men ving de wolven met klemmen, strikken en valkuilen. Het graven van zulke kuilen is een oeroude vanggewoonte voor gevaarlijk wild¹⁷⁾; een aangepunte paal werd in de kuil ingegraven, „in de welke nochtans oock soudén moghen vallen ...onse Jaghers ende andere passanten”, hetgeen soms aanleiding werd voor een officieel verbod van „wolfspuiten”¹⁸⁾. Meestal werden door verscheidene dorpen tezamen grote drijfjachten georganiseerd, waarbij de wolven in de richting van hiertoe opgestelde wolfsnetten werden gedreven. In 1612 werd voorgeschreven, dat ieder dorp in de Kempen zulke netten zou laten maken; voor onmiddellijk gebruik betrok men ze dat jaar ook uit Breda¹⁹⁾. De zes wolfsnetten uit Cuyk zijn bewaard gebleven en bevinden zich thans in het Openluchtmuseum te Arnhem.

Een algemene drijfjacht werd in 1608 te Zevenbergen uitgeschreven. Reeds in 1572 en 1584 waren bij Roosendaal, Rijsbergen en Zundert wolven waargenomen. In de omgeving van Roosendaal, te Rijsbergen, Zundert, Wouw en Gilze werden alleen in 1750 12 wolven geschoten, en in 1796 nog een te Rijsbergen²⁰⁾. Grote klopjachten (maar met minder edele bedoelingen) worden ook vermeld te Bergeijk, Reusel en andere dorpen in

10) Taxandria, 1930, 251 v.

11) Sint Geertruydsbronnen, II (1925), 56. De Navorscher, XII, 226.

12) De kleine Meierij, VII 4, 3—5.

13) L. H. C. SCHUTJES, Geschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch, V, St. Michielsgestel 1876, 214. J. A. JOLLES, De schuttersgilden en schutterijen van Noord-Brabant, II, 's-Hertogenbosch 1934, 51 v. Cf. J. R. W. SINNINGHE, Noord-Brabantsch Sagenboek, Scheveningen z.j., 231: deze sage is ook gelocaliseerd te Beek en te Riel.

14) J. CRAANDIJK, Wandelingen door Nederland, Haarlem 1888, 108.

15) Zie voor al deze vindplaatsen: Brabants Heem, 1953, 16—18.

16) J. CUNEN, Inventaris archief gemeente Someren, 1940, 199.

17) DAM, 17, 22, 43.

18) Placc. v. Brab., II, 192 (art. 62). SMIT, 73.

19) TH. IGN. WELVAARTS, Geschiedenis der abdij van Postel, 's-Hertogenbosch 1878, 211. Cf. SMIT, 72 (1605) en GALESLOOT, 89 („wolfsgaeren”).

20) Sint Geertruydsbronnen, II, 53—56. Sprokkelingen uit de geschiedenis van Roosendaal en omstreken, (Roosendaal 1937), I, 79 v.

1630²¹). In de bossen bij Deurne werden in 1723 wolven waargenomen; er volgde een algemene wolfsjacht²²). Te Someren en omliggende dorpen werden twee generale drijfjachten gehouden in 1804; de tweede keer werden hiervoor meer dan 1400 mannen opgeroepen²³). Ook Oss hield in 1741 een drijfjacht; in 1737 had men te Nuland 7 jonge wolven gevangen, terwijl hier ook in 1778 en 1780 nog 2 wolven werden geschoten. Te Nistelrode werd in 1753 een teef geschoten en in 1799 had ook hier in de omgeving weer een drijfjacht plaats. De premies wisselden tussen 1592 en 1714 van 18 tot 60 gld. Te Oss gaf men in 1737 voor een jonge wolf 6 gld., voor een volwassen teef 36 en voor een reu 30 gld.²⁴). Smits noemt voor Kempenland premies van 3 gld. voor een welp, 20 gld. voor een teef en 15 gld. voor een reu. Hij vermeldt ook een grote drijfjacht te Eindhoven en Valkenswaard in 1732; waarschijnlijk waren de wolven door de oorlogen uit de Ardennen opgejaagd. Te Aalst, Bergeijk, Best, Son, Stratum en andere plaatsen in de Kempen werden in de jaren 1733—1771 minstens 96 wolven uitgehaald of geschoten²⁵). Ook te Leende en Heeze werden in 1780 nog twee welpen en twee wolvinnen gedood²⁶). Daarna zouden nog in een bos te Veghel enige wolven door Franse gendarmen zijn gedood²⁷). De laatste algemene klopjacht werd in 1815 gehouden in de omgeving van Boxmeer, waar 130 schapen door wolven waren verscheurd²⁸). „De laatste wolf van Brabant” zou rond 1820 bij Kaathoven zijn dood geschoten²⁹).

Bijna al deze gegevens over meer dan 300 wolven dateren uit de 17e en vooral uit de 18de eeuw. Het zal ons dan ook niet verbazen, indien we in de veldnamen vaak de wolven, die zulk een langdurige en gevaarlijke bedreiging vormden voor zovelen, vernoemd vinden. De namen kunnen een aanwijzing zijn, dat ook in andere als de reeds aangehaalde dorpen en steden wolven geschoten werden en dat deze dieren zich ook in vroegere eeuwen hier vertoonden. In sommige veldnamen kan echter een persoonsnaam (Wolf, Wolfaart) voorkomen³⁰). De oudste namen kunnen ook betrekking hebben op de wolf als daemonisch dier of weerwolf³¹).

21) WELVAARTS, Postel, 213.

22) Tijdschrift voor noordbrabantsche geschiedenis enz., I, (Helmond) 1883—1884, 218 Cf. H. N. OUWERLING, Geschiedenis der dorpen Deurne, Liessel en Vlierden, Helmond 1933, 46 (wolf in 1743).

23) CUNEN, 201—204.

24) Over gegevens uit Oss, Nuland, Nistelrode: CUNEN, 200 v.; Taxandria, 1930, 251—254.

25) F. N. SMITS, Beknopte geschiedenis van Eindhoven III, Eindhoven (1889), 35—38. L. G. A. HOUBEN, Geschiedenis van Eindhoven, II, Turnhout 1890, 258.

26) H. G. VAN MOORSEL, Kronijk van Heeze, uitgeg. door P. Dom. DE JONG, Achelse Kluis 1953, 27.

27) SMITS, III, 38.

28) G. R. DULJÉ, Geschied- en aardrijkskundige bijzonderheden van de voormalige heerlijkheid Boxmeer, Gennep 1852, 134.

29) Brabantse Almanak 1949, Helmond, 117—122.

30) R. VAN HASSELT en A. WEIJNEN, De plaatsnamen van Roosendaal, (Jaarboek van „De ghulden roos” no. 8), Roosendaal 1948, 48.

31) J. SCHRIJNEN, Nederlandsche Volkskunde, I, Zutphen z.j., 73—75. Cf. H. REYDON, Wat is heemkunde, 's-Gravenhage z.j., 72.

De volgende namen werden verzameld: 32).

Wolfswinkel (Bladel 1219; midden tussen Bladel en Netersel gelegen) 33). Isegrim (Bladel) 34). Wolfsveen (Borkel en Schaft; grens) 35). Wolfshoek (Knegsel 1350; grens) 36). Wolfshoekse heide (Steensel). Wolfsveen (Oostelbeers; bij grens). Wolfswinkel (Budel). Wolfsnest (Someren; vroeger herenhuis; niet bij de grens) 37). Wolfsberg (Asten) 38). Wolfsberg (Deurne; eerste helft 17de eeuw; thans Walsberg) 39). Wolfsveen (Overloon; dicht bij grens). Wolfsberg (Mill; hier komt ook Woonhof voor). Wolfspuit (Aarle-Rixtel) 40). Wolfskuyt (Twist; kaart van N. de Visscher na 1716) 41). Wolfsbosch, (Gemert 1434; Wolfsbosch; grenspaal) 42).

Wolfsgroeven (Heeswijk 1357; grens) 43). Wolfsmeer (Erp; verdwenen, sinds de genormaliseerde Aa dwars door dit veld is gegraven. In Erp ging het verhaal, dat daar bij de grens een kasteel had gestaan, maar bij de normalisatie heeft men geen sporen van enig kasteel gevonden) 44). Wolfswinkel (St. Oedenrode 1381; Wolfvinkle; grens) 45). Wolfspuit (Oisterwijk 1389; Wulffspuiten; grens) 46). Wolfsbos (Vught; = ? Wollifsaemer 1328; grens) 47). Wolvenhoek en Wolvensteegje (Best). Wolfsrijet en Wolfswinkel (Son 1381) 48). Wolfdijkse straat (Nuland; naar de grens). Wolfshoek (Drunen, Elshout; grens). Wolfslag (niet bij grens), Wolfslaer voor 1457), Groot Wolfslaer (1572) en Klein Wolfslaer (1567) (Ginneken) 49). Wolfsgat (Gilze; bij grens). Wolfsnest (Capelle). Wolfshoef (Teteringen). Wolvenstraatje (Oudenbosch; niet bij grens). Wolf (Huybergen). Wolfskluis (Putte). Wolfshoek (Hogerheide-Woensdrecht). Wolfshellingen, Wolfslaer, Wolfslaerbos (Rijsbergen) 50). Wolfsgat en Wolfsbossen (Zundert) 51). Wolfsberg, Wolfblock (1699), Wolfsegen, Wolfshagede (1618), Wolfsheyningen (1793), Wolfspuiten (1757; = ? Wolput), Wolfsveld (1650), Wolfsvennen

32) Voor de juiste ligging zie de aangehaalde literatuur, de Atlas van Kuyper e.a. 33) WELVAARTS, Arendonk, 17. WELVAARTS, Geschiedenis van Bladel en Netersel, Eindhoven 1890, 88, 101, 153 (1215: uulfuich), 160 v. (1284: wolfewinkel), 163, 169. Tijds. N. Br. Gesch., II, 1884—1885, 51 (1461: molen).

34) WELVAARTS, Bladel, 5.

35) P. Dom. DE JONG, Het kerkdorp Borkel en Schaft, Achelse Kluis, 1951, 9.

36) D. TH. ENKLAAR, Gemeene gronden in Noord-Brabant in de Middeleeuwen, Utrecht 1941, 252; Wolfshoven = Wolfshoek? SCHUTJES, V, 679.

37) CUNEN, 7. VAN DER AA, (1682).

38) Tijds. N. Br. Gesch., III, 1885—1886, 154.

39) OUWERLING, 39.

40) C. R. HERMANS, Geschiedkundig mengelwerk over de provincie Noord Brabant, I, 's-Hertogenbosch 1840, 342.

41) OUWERLING, 165.

42) ENKLAAR, 329 en 331, C. R. HERMANS, Verzameling van charters enz. betrekkelijk Ravenstein, I, 's-Hertogenbosch 1850, 604.

43) ENKLAAR, 108.

44) Mededeling van Dr. A. MEUWESE, Veghel.

45) L. GALESLOOT, Le livre des feudataires de Jean III, Brussel 1865, 6. Taxandria, 1939, 67 (1381). A. R. M. MOMMERS, Inventaris archief St. Oedenrode, (Veghel) 1928, 28 (in 1484 komt hier Joannes van Wolfswinkel voor) en 141. N. G. N., IX, 111 (1470).

46) ENKLAAR, 182. Cf. A. HUYBERS, Oud Oisterwijk, Oisterwijk (1925), 52: Wolfssteeg.

47) ENKLAAR, 299.

48) Taxandria, 1939, 66.

49) L. MERKELBACH-VAN ENKHUIZEN, L. en A. HALLEMA, Geschiedenis der gemeente Ginneken en Bavel, Utrecht 1941, 71 v., 291—296.

50) Sint Geertruydsbronne, II, 55.

51) Zie nota 50.

(ca. 1655), *Wolven blokken* (ca. 1660), *Wolleven veldeken* (1815), *Wolfswey* (19de eeuw) (allen te Roosendaal)⁵²).

Het erf Wolfartsvenne (1386) te Mierlo⁵³ is wel van een persoonsnaam afgeleid; thans komt hier *Wolfsven* voor. De naam *Jan Wolfart* komt te 's-Hertogenbosch voor in 1400⁵⁴). Ook „*het Diel de Wolfweijken*” te Roosendaal geeft duidelijk zijn herkomst aan⁵⁵).

De hond heeft in de wereld van de mensen altijd een voorname rol gespeeld en hoe verder we in de geschiedenis teruggaan, des te belangrijker wordt zijn taak. Voor de jacht op allerlei wild werden verscheidene soorten honden afgericht; reeds de Salische wet somt er een hele reeks op. Ook de waakhond was in vroegere tijden onmisbaar, evenals de herdershond. Als laatste in de rij verschijnt de luxe-hond. Het is te begrijpen, dat dit kostbaar bezit ook wettelijk beschermd werd. Mr HERMESDORF heeft de plaats, die „de hond in de vaderlandse rechtsbronnen” inneemt, in een uitvoerig artikel behandeld⁵⁶). Men kan daar bijzonderheden lezen over oude straffen als het ophangen van een hondenkadaver naast een delinquent, als strafverzwaring. We kunnen hieraan toevoegen de „smadelijke” straf van het „hondsdragen” (vóór de 13de eeuw), door Mr C. G. HULTMAN beschreven⁵⁷). Hermesdorf vertelt ook van de „hondenslagers”, die tengevolge van de enorme overlast van honden, vooral in de steden, deze dieren ophaalden en doodden. Voor 's-Hertogenbosch vonden we onder de rekeningen van 1501—1502 ook de volgende post: „Item eenen hont sleger van 127 honden dood te slaan, van elke 1 oirt stuiver”⁵⁸). Alleen kleinere honden, die door de „kaakring” gehaald konden worden, bleven gespaard. Ook in de dorpen had men last van honden, die vee dood beten, en talrijk zijn hier de voorschriften, die het wild van „de Heren” moeten beschermen tegen loslopende honden. Zo vinden we in het costumierrecht van de Warandmeester van Brabant in 1464 onder art. 4: „Item so wat manne woent omtrent mijns genedigen heren waranden ende enen hont houden wilt, die sal dien hont aen syne rechte voet die vorste lede afhouden ...ende den catten huer oiren cortten”⁵⁹). Later vinden we dit barbaars voorschrift vervangen door het „knuppelen” of „kennefen” van honden, met een houten driehoek rond de hals⁶⁰). De „edele honden” van de jagers troffen het beter; zij hadden tijdens het jachtseizoen in bepaalde huizen zelfs gedu-

52) v. HASSELT en WEIJNEN, 201 v.

53) ENKLAAR, 73.

54) R. A. v. ZUYLEN, *Inventaris der archieven van de stad 's-Hertogenbosch*, I, 's-Hertogenbosch 1863, 8.

55) v. HASSELT en WEIJNEN, 86.

56) Mr. B. H. D. HERMESDORF in *Miscellanea*, Mgr. Dr. P. J. M. VAN GILS (*Publications de Limbourg*, d. 85, Maastricht 1949), 245—273.

57) Mr. C. G. HULTMAN en C. R. HERMANS, *Bijdragen provincie Noord-Brabant*, II, 's-Hertogenbosch 1845, 527 vv.

58) v. ZUYLEN, I, 62.

59) SMIT, *Bijlagen*, 79.

60) SMIT, 147—150.

rende enige dagen recht op inkwartiering. Het is niet uitgesloten, dat een of andere veldnaam de herinnering aan een van de genoemde gebruiken heeft bewaard.

Volgens WEIJNEN geeft Hond in een veldnaam soms het minderwaardige aan ⁶¹). Ook SCHÖNFELD verklaart de naam Hondseind als een enigszins platte uitdrukking ⁶²). Typisch is de verklaring van deze laatste naam bij KILIAEN; volgens hem is hondseynde = het spitse achtereinde van speer of jachtspriet, waarmee gewoonlijk honden gedood werden; de waarde van zijn verwijzing naar Vergilius, Aeneis IX 609 v., ontgaat me ⁶³).

Veldnamen als Vijf Hond te Almkerk ⁶⁴) gaan terug op het woord hond (mnl. hont) als landmaat ⁶⁵). Deze maat werd ook elders in ons gewest gebruikt, o.a. te Graeve („210 hont lands”, vóór 1446) ⁶⁶) en te Raamsdonk („5 hond hooi- of weiland”, 1765) ⁶⁷). Naast de vorm hond kwam hond en hunt voor ⁶⁸).

Ook de plantenwereld kunnen we te hulp roepen. UITMAN verklaart met „de benaming honde voor houtgewas” de plaatsnamen Onsenoort (Honsoirde) en Honswijk ⁶⁹). Talrijk zijn de volksnamen van planten, waarin hond- voorkomt ⁷⁰); vooral de hondsboom = vuilboom (cf. KILIAEN) ⁷¹) wordt ter verklaring aangehaald.

Bij KILIAEN vinden we nog een laatste en interessante betekenis van hond: een verborgen of in de grond gegraven schat. Hier ligt een aanknopingspunt voor het verband tussen de hond-namen en germaanse begraafplaatsen. Voor dit verband tussen germaans grafveld = hun, hoen, hond en katten-namen moge ik verder verwijzen naar de uiteenzettingen van KUYSTEN ⁷²).

Een zekere verklaring voor de hond-veldnamen blijkt vooralsnog niet mogelijk. We zullen daarom deze namen zonder veel commentaar de revue laten passeren.

Te Woensel (Woncel 1286; Won=Woen=Wodan) liggen Hondshewels (ook een Hoenshewel en Cattestraat, 1590; urnenveld?) ⁷³) en te Bergeyk een

61) v. HASSELT en WEIJNEN, 112.

62) M. SCHÖNFELD, Veldnamen in Nederland, Amsterdam 1949, 101.

63) C. KILIANI, Etymologicum, Alkmaar 1605, 195.

64) Brabantia, 1953, 13.

65) SCHÖNFELD, 89 v.

66) P. HENDRIKX, Geschied- en aardrijkskundige beschrijving der stad Grave, I, Grave 1845, 103.

67) A. C. BONDAM, Inventaris archieven Raamsdonk, 's-Hertogenbosch (1905), 41.

68) Tijdschrift Ned. Taal- en Letterkunde, d. 65, Leiden 1948, 121.

69) G. J. UITMAN, Wat zeggen onze aardrijkskundige namen? Assen 1954, 89.

70) Zie o.a. M. C. BLÖTE-OBES, De geurende kruidhof, Utrecht 1941, 274.

71) Cf. W. F. DAEMS en J. G. H. D. BETTINK, Geneeskruiden van eigen bodem, Amsterdam 1943, 16 (hondebeien = vuilboom).

72) C. A. KUYSTEN, Beschouwingen over Eindhoven en naaste omgeving, Eindhoven 1938 (gestencilde uitgave), 62—64.

73) KUYSTEN, 62—64. Brabants Heem, III, 46. A. D. KAKEBEEKE in Oud-Eindhoven (Bijdr. Brab. Heem, I, Eindhoven 1950, 38 v.

Hondskling ⁷⁴). De in een vorig nummer door de redactie opgegeven naam Hondseind te Deurne (bij grens; het Galgeven ligt iets zuidelijker langs dezelfde grens; hier in de omgeving moet een germaans grafveld hebben gelegen ⁷⁵); het verhaal van De Zwarte Hond speelt elders te Deurne ⁷⁶) en te Ossendrecht (niet bij grens) komt ook voor te Baarle-Nassau (niet bij grens) en te Berchem (grens; niet ver van Hel; volgens de Lijst ⁷⁷) zou de naam Hondshoek zijn.) Hondenberg komt behalve te Oisterwijk (niet ver van grens) ⁷⁸) en tussen Westel- en Middelbeers ook te Roosendaal voor (Honsbergh 1672; grens). ⁷⁹). Verder vonden we Hondsmeer (Berlicum), Hondsven (Baxtel; in Tongercense heide bij grens), Hondziep (Haps; bij grens), Hondenbroek (Biest-Hilvarenbeek 1428; grenspaal) ⁸⁰), Honselboom (Sterksel 1172) ⁸¹), Hondsdonk (Ginneken; Honsdonc 1364) ⁸²), Honswijk (Honselwike 1282-1288; bij Woudrichem) ⁸³) en Onsenoord (Honsoirde 1368 ⁸⁴); ook hier werd in 1688 met hond als landmaat gemeten) ⁸⁵).

In aansluiting bij de in het vorig artikel genoemde hoender-namen volgen er hier nog enige:

Hoensacker (Gemonde-St. Michielsgestel) ⁸⁶), Hoenderstrepen (Erp; een paar velden op de Dijk; 1546) ⁸⁷), Hoenderacker (Etten en Leur; „een stuks lants, commende tegen het kerkhof, groot één bunder“, 1630) ⁸⁸), Henneind (Berkel; niet bij grens), Hoenderdonc (Liempde 1381) ⁸⁹), Hoenderboom (Hoog-Casteren 1326; grens) ⁹⁰), Henseynde (Roosendaal) ⁹¹), Hoenderroest (1710), Hoenderveldeken (1761), (beide te Roosendaal) ⁹²). Reeds eerder genoemd werden: Hoenderstaak (Deurne 1723) ⁹³) en Hoenderboomspale (Lierop 1328) ⁹⁴).

Daar KUYSTEN gewezen heeft op een mogelijk verband tussen hoen- en kat-namen ⁹⁵), laten we ook deze namen volgen, zonder op het „moeilijke kattenvraagstuk“ ⁹⁶) in te gaan.

74) KUYSTEN, 63.

75) C. R. HERMANS, Noordbrabant's oudheden, 's-Hertogenbosch 1865, 96—100. Tijds. N. Br. Gesch., I, 224.

76) SINNINGHE, 34.

77) Lijst der aardrijkskundige namen van Nederland, Leiden 1936, s.v.

78) HUYBERS, 52.

79) v. HASSELT en WEIJNEN, 112.

80) ENKLAAR, 35.

81) W. BEZEMER, Bijdrage tot de kennis van het oude cijns- en grondrenterecht in Brabant, 's-Hertogenbosch 1889, 181.

82) MERKELBACH VAN ENKHUIZEN en HALLEMA, 3, 72, 295—298.

83) Brabantia 1953, 19.

84) N. G. N., II, 137. Met gansen trou, 1954, 65; 1953, 148.

85) Met gansen trou, 1954, 88 v.

86) Mededeling van F. W. SMULDERS, 's-Hertogenbosch.

87) Meded. Dr. A. MEUWSE, Veghel.

88) Meded. H. J. VAN ESCH, Etten.

89) Taxandria, 1939, 67.

90) ENKLAAR, 51.

91) Sprokkelingen, II, 24.

92) v. HASSELT en WEIJNEN, 110.

93) BEZEMER, 195.

94) Tijds. N. Br. Gesch., I, 71. ENKLAAR, 222. Voor de talrijke cijnsvoerders, zie o.a. Taxandria, 1939, 64 v. BEZEMER, 69—77. ENKLAAR, 257 en 261.

95) KUYSTEN, 63 v.

96) v. HASSELT en WEIJNEN, 123 (nr. 1136; aldaar ook literatuur). Cf. KUYSTEN, 3. KAKEBEEKE, 38 v. (Cattenberg en Paradijs te Eindhoven). J. LINDEMANS, Plaatsnamen, Brussel 1925, 46.

Kattenberg (*Bergeyk*) ⁹⁷) en Oirschot), Kattebos (*Rosmalen*), Kattenbos (*Reusel*), Kattenhol (*Uden*), Kattenhool (*Boerdonk*) ⁹⁸), Kattekraam (*Zevenbergen*), Katteven (*Rucphen*), Katerspolder (*Woensdrecht*), Katwijk (*Linden*), Katwijkse Peel (*Mill*), Katsteeg (*Oeffelt*), Katsbocht (*Tilburg*), Katsbochten (*Goirle*), Katteven (1784), Katsheining (1688), Kattenbos (1707), Kattenbossendal (17e eeuw) en Kattendijk (1764) te Roosendaal ⁹⁹). Of deze namen alleen „iets geringschattends” ¹⁰⁰) te kennen geven of soms van een persoonsnaam zijn afgeleid, kan misschien door plaatselijk onderzoek worden opgehelderd. De omstandigheid, dat enige terreinen bij de grenzen van de gemeenten zijn gelegen en ook in sagen een rol spelen, doet het raadsel voorlopig onopgelost blijven

W. KNIPPENBERG